

KULTUUR

Kammerkoori kingitus suurperedele

Kollektiiv Voces Musicales esitab täna Tartu Pauluse kirikus ja 30. detsembril Tallinna Jaani kirikus Bachi jõulumuusikat. Teoseid dirigeerib muusikateadlane Toomas Siitan (fotol). EPL

Rene Bürklandi ja Mihkel Raua raamatute edu

Rahva Raamatu 2016. aasta müügitabeli tipus troonivad Rene Bürklandi „Tark tee terviseni” ja Mihkel Raua „Kus ma olen ja kuidas sina võid pal-

ju kaugemale jõuda”. Ilukirjandusest oli populaarseim Indrek Hargla „Raudrästiku aeg” ning lasteraamatutest Andrus Kivirähki „Oskar ja asjad”. EPL

Printsess Tagurpidiantslas

Akvarellidest ja pissivast tüdrukust moodustuv komplekt mõjub mänguna, kus lapsed on reeglid tagurpidi pööranud.

ARVUSTUS
Indrek Grigor
kunstiteadlane

Tartu kunstimuuseumi viltuse näitusest logistiline iseärasus on, et külalisel on võimalik esimese korruse näitusele läheneda kahelt poolt, mis teeb näituse esitamise ühesuunalise narratiivina kohati üsna keeruliseks. Ilmselt just selle iseärasuse tõttu näib Anna-Stina Treumundi näitus „M-i märg unenägu”, mida praegu kõnealusel pinnal näha saab, end jaotavat kaheks erinevaks pooleks.

Sisenedes Raekoja platsi poolsest paraaduksest, satub vaataja fotograaf Treumundi esindusnäitusele, mis sagedasele näitusekülastajale üllatust ei paku. Treumund on suurepärase fotograaf, mida eksponeeritu taas kinnitab. Pealegi on enamik töid Tallinnas erinevatel näitustel ka juba näha olnud. Ekspositsiooni teise ja märksa tumedamasse ossa kuuluvad aga muuseumipoe poole jäävad akvarellid ja sotsiaalmeedias kuruks kogunud pissiv skulptuur („Juga”, 2016).

Treumund on mitte ainult Eesti fotokunsti, vaid kogu Eesti kunsti üks parimaid loo jutustajaid ja fotosarjameistreid. Tema tööde mõjujõud seisneb vahetus, võiks isegi öelda, et ülejäänud maailma ignoreeriva enesesse pööratusega väljendatud eksistentsiaalses draamas. Need on justkui tugevate karakterite monoetendused. Kulisside keskel seisab teatraalses poosis näitleja.

Treumundi meisterlikkus väljendub sealjuures võimes säärased täielikku banaalsusse nihkunud stseene (kujutlege Hamletit ettesirutatud käes kolpa hoidmas ja küsimas: „Olla või mitte olla?”) kõneka ja sisukana esitada.

Näituse hämar pool

Äsjakirjeldatu on see, millele viitasin kui tuttavale ja turvalisele osale Treumundi loomingust, kuid näitusel on ka teine, märksa hämar pool, mis on korraga nii rõõmustav kui ka ettevaatlikuks tegev. Fotode ja installatsioonide vastaspoolel on kunstnik näitusele toonud sarja maale, mille teostuse ebaprofessionaalsus on nii karjuvas vastuolust Treumundi fotoloominguga, et ei jää üle muud kui uskuda, et peab olema mingi väga mõjus põhjus, miks autor need lõi ning näitusele kaasas. Viimast kinnitab kogemus. On võimalik, et isegi autor ei tea, miks ta midagi tegi, ent usutavasti ilmneb see juba järgmisel või hiljemalt ülejärgmisel näitusel. Seni aga saame paraku vaid spekuloida.

Näituse kaastekst viitab käitumismustritele, mis meestele lubatud, naistele aga keelatud – näiteks püsti pissimine. Või nagu on tõdenud Läti kunstnik Ingrida Pičukāne – avalikud kohad on valdavalt peeniseid täis soditud. Nii kutsus ta 2013. aastal festivali Survival Kit raames kõiki üles ebavõrdsuse lõppu tegema ja sodima kõikjale skemaatilisi häbemeid. Usutavasti kujutab ka üks Treumundi akvarelli samasuguse mõttekäigu alusel teksti „vitt” („Vitt”, 2016).

Mõjub kui mäng

Komplekt akvarellidest ja nõukogudeaegses koolivormis seistes pissivast tüdrukust mõjub kokkuvõttes kui mäng, kus lapsed on otsustanud kehtivad reeglid pahupidi keerata. Kõik tüdrukud käituvad nüüd nii, nagu nad oleksid poisid. Ent nagu Priit Pärna Tagurpidiantslas, nii on ka selles mängus ümberpööratuse sisse kirjutatud paratamatu „viga”, milles ongi mängu võlu. Roppuste sodimine on poiste asi, ent kui tüdrukud selle üle võtavad, kirjutavad nad „munni” asemel „vitt”. Ja kui noor Andres Tolts maalits kompositsiooni spermatooside („Bioloogia”, 1968), siis Treumund maalits munarakud „Munad 1995...” (2016).

Mitte rõhtselt, vaid tipul seisva ruuduna seinale kinnitatud maal, millel kujutatud kolmnurkadeks jagatud ruudud, mõjub kui kõigist puritaanidest puritaanlikuma modernisti Piet Mondriani range kompositsioonireeglite äraspidine esitus. De Stijli olulisimate autorite Mondriani ja Theo van Doesburgi teed läksid lahku just seetõttu, et Mondrian pettus Doesburgis, kes kasutas peale horisontaalide ja vertikaalide ka diagonaale ning hakkas eraldatud värviväljade asemel soosima värvide hajuvaid üleminekuid.

Ning nagu karnevali puhul ikka, käib peo juurde ärapanejalik naer. Meeste tänavaargoost laenatud löök kolmnurka näib olevat kandvaks motiiviks teose „MacGyveri kolmnurk” (2016) ja foto „V” puhul, mis kujutab alasti naise tava poole kerkinud jalgade vahelt vaatajatele suunatud rusikat, keskmine sõrm püsti. Kuid nagu öeldud, kõik see toimub klassiõhtu kilkavas meeleolus, kus lae all ripuvad loosungid, nagu „DON'T BE A PUSSY” ja „BOYS DON'T CRY”.

Treumundi värskeimad tööd mõjuvad niivõrd radikaalse pöördena kunstniku senise loomingu kõrval, et ei näi olevat mingit viisi neid seniste suhtedraama-kesksete fotode ja installatsioonidega lepitada. Ent ometi on autor mõlemad teemaarendused kõrvuti meie ette toonud. Kuigi näituse sees olulist löimumist ei toimu, on

Näituse kaastekst viitab käitumismustritele, mis on meestele lubatud, naistele aga keelatud.

Skulptuur „Juga” tekitas sotsiaalmeedias ärevust.

siiski küsimusi tekitavaid kõrvutusi, nagu näitab 2005. aastal (!) valminud maal „Tibu”. See printsessikrooni kandev lapsikult maalitud tibu peaga figuur seisab reas näituse jaoks valminud SM-teemaliste objektidega „Klitt” ja „Liputaja” (2016), viidates sellega võimalusele, et kõik on siiski omavahel seotud. Kuid kas, miks ja kuidas liinid omavahel kochuvad, jääb seekord veel täiesti lahtiseks.

Mõnevõrra väiklase kriitikana võiks öelda, et näitus peaks olema valmim. Täheanduses, nagu oli muuseumi 2016. aasta hitiks kujunenud Laura Põllu „Sada ulma keset merd”. Kuid tuleb mõelda, et näha etableerunud kunstnikult nii elusat näitust on erakordne, ja sellisena hindan ma seda kõrgelt. ●

NÄITUS

„M-i märg unenägu”

Anna-Stina Treumund
Avatud 26. veebruarini 2017

KES TA ON?

Anna-Stina Treumund

sündinud 1982. aastal

On õppinud Tartu kõrgemas kunstikoolis (2003-2007) ja Eesti kunstiakadeemias (2007-2010) fotograafiat, lisaks täiendanud end Viini ja Vilniuse kunstiakadeemias. Alates 2012. aastast on ta Eesti kunstiakadeemia doktorant.